

XXX. ÉVFOLYAM 6. SZÁM 2020.

ZeneSzó

A MAGYAR KÓRUSOK, ZENEKAROK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK
SZÖVETSÉGE – KÓTA LAPJA

KÓTA Aranypáva Nagydíjas Verseny
Egri Népzenei Gála

Riport Mindszenty Zsuzsánnával (Kecskés Barbara - MTVA Bartók Rádió).....	3-6. oldal
Beszélgetés Dr. Márkusné Natter-Nád Klárával (Fehér Anikó).....	6-9. oldal
Öt éve hunyt el Somorjai József Tanár Úr (Nagy Tamás)	9-10. oldal
NépZeneSzó	
35. Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor (Fehér Anikó)	11. oldal
Népzenei találkozó járvány idején – Aranyápa Nagydíjas Verseny – Egri Népzenei Gála (Fehér Anikó)	12. oldal
A műsorösszeállítás dramaturgiájának alapvető szempontjai iskolai kórusok számára (Ordasi Péter).....	13-19. oldal

Isten éltesse Kollár Éva Liszt-díjas karnagyot, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagját, a KÓTA tiszteletbeli elnökét!

Sok szeretettel gratulálunk, további munkájához jó egészséget kívánunk!

Dr. Kollár Éva, Liszt-díjas karnagy, egyetemi tanár 1945. október 17-én született Budapesten. 1969-ben végzett a Zeneakadémia ének- és karvezetés szakán. 1976 és 1980 között a Zenetudományi Intézet megbízásából végzett kutatásokat a 19. századi magyar dal- és kórusirodalom területén. 1997–2001-ig Széchenyi Professzori Ösztöndíjban részesült, 2005-ben a British Council ösztöndíjasa volt.

1990–1996-ig az ELTE Zenei Tanszék vezetője, ahol elnyerte a habilitált egyetemi tanár címet, oktatási munkája mellett a Pro Musica Vegyeskar karnagya. 1997-től 2006-ig a Zeneakadémián tanszékvezető, 2000-től a Doktoriskola Karvezetés Alapprogram vezetője. Számos szakmai esemény, konferencia, hazai és nemzetközi verseny szervezője és előadója. Hazai és nemzetközi konferenciák, nyári egyetemek és kurzusok előadója. A Fiala Karvezetők Nemzetközi Versenyének alapítója 2001-ben.

1972-ben megalapította a Budapesti Monteverdi Kórust, melynek azóta is vezető karnagya. Az együttes megalakulása óta a hazai és nemzetközi kórusélet kiemelkedő szereplője, nagydíjat nyert Arezzo, Pécs, Sligo és Prága kórusversenyein, egyéb rangos díjakat Cork, Camerino, Debrecen, Gorizia, Linz, Llangollen, Spittal a.d. Drau, Tours és más városok megmérettetésén, fesztiváljain. Előadásait, melyek közt számos magyar és külföldi zeneszerző ősbemutatója is elhangzott, CD-n, rádió- és televízió műsorok felvételein rögzítették. Az évente megrendezett kortárs zenei Mini Fesztivál rendszeres fellépői. Saját kórusfesztivált alapítottak Nemzetközi Monteverdi Fesztivál néven, melynek művészeti vezetője.

Kollár Éva a Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetségének (KÓTA) elnöke 2012-ig, majd tiszteletbeli elnöke, a Magyar Kodály Társaság alelnöke. Hazai és nemzetközi kórusversenyek zsűritagja, Magyarországon, Európában, Japánban.

Karvezetői kurzusokat vezetett Angliában, Ausztriában, Németországban, Spanyolországban, Belgiumban, Franciaországban, a kanadai Edmontoni Egyetemen, előadásokat tartott itthon és külföldön a magyar zeneoktatási módszerről. A Magyar Rádióban többek között a Kórusainknak ajánljuk című műsorban hangzottak el zenei ismertetései, nevéhez fűződik a Claudio Monteverdi madrigálkötetek című előadássorozat.

A Magyar Művészeti Akadémia Zenei Tagozatának tagja 2014-től, 2015-től a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje polgári tagozat kitüntetett művésze.

Fehér Anikó összeállítása az MMA honlapján

BÚCSÚZUNK

2020. augusztus 17-én reggel elhunyt Eősze László zenetörténész, művészeti író, a Magyar Művészeti Akadémia tagja

Életének 97. évében elhunyt Eősze László Erkel Ferenc- és Széchenyi-díjas zenetörténész, művészeti író, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. Eősze László zenetudós, zongoraművész, zenei író, a magyar zeneműkiadás XX. századi történetének egyik meghatározó alakja. Nemzetközi zenetudományi rangját – Kodályról szóló munkássága mellett – Wagnerről és Verdiről szóló könyvei, tanulmányai alapozták meg. 2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia Művészeti Írói Díjában részesült hét évtizedes zenetörténeti munkásságáért, elsősorban Liszt Ferenc és Kodály Zoltán életművét feltáró kutatásaiért, több mint három évtizedes zeneműkiadói tevékenységéért, a zenetudományban kiemelkedő színvonalú könyveiért és esszéiért. Eősze Lászlót az MMA saját halottjának tekintti.

ZeneSzó

A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA - lapja XXX. évfolyam. HU ISSN 1215-0436

A szerkesztőbizottság elnöke: Márkusné Natter-Nád Klára

Tagjai: Kéry Mihály, Kocsis Klára, Ruthner Judith, Vajna Katalin Főszerkesztő: Vadász Ágnes, +36 30 297 4314

A szerkesztőség címe: 1011. Budapest, Szilágyi Dezső tér 6. I. em. 4. Tel.: 225 3713, E-mail: kota@kota.hu Postacím: 1537 Budapest, Pf. 406

Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. A szerkesztőség fenntartja az írások szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát.

A szerkesztőség írásbeli engedélye nélkül a lapban közölték nem használhatók fel.

Kiadja: A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA. Felelős kiadó: Vadász Ágnes főtítkárs, E-mail: aszrekla@gmail.com

A lap a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelenik meg.

Előállítja: Poremba Nyomda, 1162 Budapest, Kistelek u. 6/a.

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága 1008. Budapest, Orczy tér 1. Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél.

E-mail: hirlapelofizetes@posta.hu Faxon: (06-1) 303-3440 További információ: (06-80) 444-444

Egy példány ára 300,- Ft Előfizetési díj egy évre 3000,- Ft (10 szám)

RIPORT MINDSZENTY ZSUZSÁNNÁVAL

Kecskés Barbara riportja Mindszenty Zsuzsánnával a Bartók Rádió Arckép című műsorában, 2020. július 3-án hangzott el.

A Musica Nostra Kórus Liszt- és Artisjus – díjas karnagya, az ELTE Zenei Tanszékének docense, a KÖTA elnöke, aki már 5 éves korában zongorázott. És hogy mi vezette a Zeneakadémia Középiskolai Énektanár és Karvezetés Szakára – innen indult beszélgetésünk.

– Szerintem nagyon fontosak ezek a gyökerek – tehát a támogató családi háttér, amelyik felfedezi azt, hogy egy gyereknek különleges érdeklődése van valamilyen irányban. Én nagyon hálás vagyok nagymamának és a szüleimnek is, hogy amint úgy érezték, hogy fogékony vagyok a zenére, rögtön gondoskodtak arról, hogy megfelelő zenei oktatásban részesüljek. A második, ami nagyon fontos szerintem, az az iskola hasonló támogató jelenléte, ami nekem különösen a gimnáziumi években volt jelentős. A Patrona Hungariae Gimnáziumba jártam, ez a '70-es években leánygimnázium volt, és egyike azon kevés egyházi iskolának, amely a '48-as államosítás után, illetve a szerzetesrendek '50-es feloszlása után megmaradhatott. Tehát apácák tanítottak bennünket, paptanáraink voltak, nagyon szigorú iskola volt – de ugyanakkor nyitott, intelligens, kulturált légkörben neveltek minket. Ők is észrevették a zenei érdeklődésemet, úgyhogy megadtak minden lehetőséget: orgonálhattam nagy ünnepeken az iskolában, és később támogatták a felvételimet is, amiért nagyon hálás vagyok. Azt gondolom, hogy mindenkinek – legyen akár pedagógus vagy szülő –, mindenképpen figyelnie kell, hogy felfedezze, mi moccan a gyerekekben már kicsiként, és merre érdemes terelgetni.

– Az egyházi iskolából nem volt szokás bárkit azonnal felvenni tanári szakra abban az időben...

– Hát, bizony nem. De az az év nagyon áttörés volt. Én '73-ban kerültem be a Zeneakadémiára, és így utólag – bár soha nem kaptam konkrét visszajelzést erre – azt gondolom, hogy Szőnyi Erzsébet tanárnőnek nagyon komoly szerepe volt ebben. Például egy – szintén „patronás” – osztálytársam is bekerült, és az évfolyamban négyen is voltunk egyházi iskolából, innen-onnan. Szőnyi tanárnő fantasztikusan kézben tartott bennünket, és segített, ahol tudott – nem csak a tanulmányi évek alatt, hanem a későbbiek során is mindig-mindig éreztem azt, hogy rajtunk tartja a szemét. Amikor kellett, egy picit lökött rajtunk, hogy merrefelé menjünk tovább. Tanácsokkal, építő kritikákkal látott el. Ő volt az egyik, aki meghatározó tanárom volt a Zeneakadémián, a másik pedig Párkai István, akinél karvezetést tanultam.

– Ilyen mesterek mellett, mint Szőnyi Erzsébet, Párkai István, vagy akár Földes Imre tanár úr, milyen volt a '70-es években a Zeneakadémiára járni, zeneakadémistának lenni?

– Ez nagyon izgalmas időszak volt. Mégpedig azért, mert a zene akkoriban nagyot változott. Nekem mindig is komoly érdeklődésem volt a kortárs zene iránt, és ez már a gimnáziumtól datálódik. Talán 16-17 éves voltam, amikor először találkoztam Penderecki Lukács Passiójával. Itt mondanám, hogy emlékezzünk meg szeretettel Pendereckiről, aki éppen a járvány-időszak kezdetén, március végén halt meg – hosszú, szép élete volt, kiemelkedő alkotói tevékenységgel.

Visszatérve a Passióra: számomra revelációszerű élmény volt. Egy teljesen másfajta zene, mint amit addig életemben hallottam: effektusok és szokatlan hangszerhasználatok, hangfürtök (clusterek), aleatória – tehát a zenében rejlő véletlenségnek a felhasználása. És hát bújtuk a partitúrákat, amelyek hatalmas nagy fekete foltokkal voltak teli (azzal jelzik a clustereket) – teljesen máshogy néz ki egy ilyen avantgárd, kortárs partitúra, mint egy Mozart szimfónia... Engem nagyon izgatott ez az egész dolog.

Nem sokkal azelőtt, hogy bekerültem a Zeneakadémiára, alakult meg az Új Zenei Stúdió, 1970-ben, aztán később, '79-ben megalakult a 180-as Csoport. Az Új Zenei Stúdiót Jeney Zoltán, Vidovszky László, Sárosi László alkotta, később Kocsis Zoltán, majd még később Dukay Barnabás, Serey Zsolt csatlakoztak a csoporthoz. A 180-as Csoport: Szemző Tibor, Melis László, Faragó Béla, Márta István – és még sokan mások: ők a repetitív zene meghonosítói voltak. Az Új Zenei Stúdióra leginkább a minimálzene volt jellemző. Mi szent borzalommal hallgattuk akkoriban, hogy ilyen is lehet írni... Ehhez még hozzá csatlakozott az, hogy a Varsói Ősre sikerült kijutnom még zeneakadémista koromban – és aztán utána többször is jártam ott –, ahol olyan műveket hallottunk, amiket itt Magyarországon akkor még soha. Tehát Steve Reich, Terry Riley, Stockhausen, Boulez, Varese zenéi mentek ott, és hát természetesen a lengyel iskola: az említett Penderecki, Lutoslawski, Henryk Górecki, Wojciech Kilar. Meghatározó zenei élményekkel gazdagodva tértünk haza... Ez a fajta kortárs zenei érdeklődés tulajdonképpen mindvégig

megmaradt bennem, és talán ennek köszönhetem a jelenlegi családomat is, hiszen zeneszerző férjem van. Tőle hoztam egy művet is, amely egy szóló trombita darab. A szerző tehát Sugár Miklós, a mű címe Fanfár, és egyetlen trombitás játssza: Geiger György. De hogyha az ember hallgatja a darabot, akkor előbb-utóbb úgy érzi, mintha sok-sok trombitás, egy egész trombitazenekar szólna, hiszen elektronikusan meg van az egész egy kicsit segítve. Különböző torzításokkal, ráismétlésekkel, visszacsatolásokkal dolgozik a REV5 nevű elektronikus program, és ez adja ezt a fantasztikus trombitazenekar hangzást.

– **A kortárs zene szeretete végigkísérte a pályádat, kortárs művek sorát mutattátok be a Musica Nostra Kórusral is. Párkai István tanár úr Liszt Ferenc Kamarakórusa mennyiben és mit tett ehhez az érdeklődéshez hozzá?**

– Teljes mértékben hozzájárult. Én nagyon sokat köszönhetek Párkai Istvánnak egyébként is, boldog és büszke vagyok, hogy mind a mai napig megvan velem a kapcsolat. Tagja voltam a Liszt Ferenc Kamarakórusnak, akikkel olyan műveket mutattunk be Magyarországon, amelyeket addig senki nem hallott. Párkai Tanár Úr igazi forradalmár, úttörő volt a kortárs zene területén. Természetesen énekelt a kórus régi zenét is, meg romantikust is, de a fő profilja a kortárs zene volt mindig. Tulajdonképpen minden komoly magyar kortárs zeneszerzőtől volt a repertoáron valami. Emlékszem, hogy például Poulenc művészetét Párkai István hozta be a köztudatba Magyarországon. De nekem talán a legnagyobb élményem a Messiaen Cinq rechants volt, ami egy hatalmas nagy, 12 szólamú a cappella sorozat. Nagyon érdekes mű, mind hangzásában, mind ritmikájában nagyon egyéni, nagyon jellemző Messiaen-ra, és a szövege is különleges: a Trisztán és Izolda történet jelenik meg benne különleges, furcsa nyelvezettel – hiszen van benne francia, de pseudo-hindi, meg szankszrit, meg kecsua nyelv is megjelenik benne. Egészen misztikus, nagyon ihletett és különleges érzelmi töltéssel rendelkező darab. Hoztam belőle egy felvételt, amin a RIAS kamarakórus énekel. Tudjuk, hogy ők 1948-ban alakultak, tehát egy régi, nagy múltú együttes. Annak idején a „Rundfunk Im Amerikanischen Sektor”, tehát a Nyugat-Berlini Rádiónak voltak az énekkara – kiváló, profi énekesek. Ők éneklék ezt a Messiaen Cinq rechants-t, amelyből a negyedik tételt hoztam el.

– **1984-ben alakult az ELTE-n a Zenei Tanszék, ahol a második félévben már tanítotál, és '89-től kórusod is lett: az ELTE Nőiakar, amiből aztán később megalakult 1994-ben a Musica Nostra Kórus. A karvezetői pályafutásod szempontjából ez az időszak, gondolom, kiemelten fontos, hiszen a Vándor Kórusnál is ebben az időben lettél másodkarnagy, ami akkoriban egy igen nagy létszámú amatőr kórus volt – tehát merőben más volt a két kórust vezényelni.**

– Igen, és még hozzáteszem, hogy a '90-es évek közepétől a Városmajorban a templomi kórust is vezettem, amely szintén kiemelt amatőr kórus volt. Tehát azért volt érdekes a karvezetői pályafutásom szempontjából ez a sokféle együttes, mert dolgoztam olyanokkal, akik nagyon jól olvastak kottát – annak idején, az ELTE alakulása után 8-10 évvel olyan hallgatóink voltak, akik kiváló kottaolvasók és elég jó hangú énekesek voltak –, tehát ott ezzel nem kellett törődni. De például a Vándor Kórusnál szembesültem azzal, hogy egy első szólampróbán kevés, ha az ember megadja a kezdőhangot, hiszen az énekesek java része nem tud „blatolni”. Nagyon sokat tanultam a Vándor Kórusnál ilyen szempontból, mind a mai napig tartom velük a kapcsolatot, és hálás vagyok nekik. És nyilván ez az, amiért könnyebben boldogultam a templomi kórusral is, ahol szintén ugyanez volt a helyzet. Érdekes sztorinak mondom el, hogy

ők mindenképpen Mozart *Requiemet* akartak például énekelni. Mindehhez voltak nem egészen harmincan, és a legtöbbje nem volt gyakorlott kottaolvasó. Akkoriban még kazettás magnót használtunk: fölvettem magnókazettára a szólamot, kezébe nyomtam azoknak az énekeseknek, akik ezt kérték. Hihetetlen szorgalommal otthon hallás után megtanulták, és legközelebb, amikor jöttek a kóruspróbára, már nagyjából tudták is a saját szólamukat... Tehát nagyon sok érdekes módszert kísérleteztek ki az ember... Aztán persze a Musica Nostrával megint más volt a helyzet, mert ott nagyon szépen kifényezett hangok, jó kottaolvasók, kortárs zene iránt is érdeklődők voltak. Velük tulajdonképpen én is úgy vagyok, hogy – talán a Liszt Ferenc Kórus példáján nevelkedve – mindig van a régi zenéből is valami a repertoáron, nagyon szeretünk romantikust énekelni – hiszen a leányhangok számára nagyon sok szép darab van –, de ugyanakkor a kortárs zene van nálunk is a fókuszban.

– **Nemrég ünnepeltétek a Musica Nostra Kórusral a 25. születésnapotokat. Milyen fontos eseményeket, pillanatokat emelnél ki ebből a negyed évszázadból? Gondolok itt versenyekre, turnékra, utazásokra, akár mesterkurzusokra...**

– A működésünk elején nagyon jellemző volt, hogy sokat jártunk versenyre. Én magam is jóval fiatalabb voltam, tehát bennem volt az a bizonyos versenyszellem, a jó értelemben vett rivalizálás. Akartam tudni, hol állunk mi a nemzetközi mezőnyben – meg a magyar mezőnyben is. Tehát Magyarországon is versenyeztünk, Debrecenben a Bartók Béla Kórusversenyen, a Pécsi Nemzetközi Kamarakórus Versenyen is voltunk, a budapesti versenyen többször is szerepeltünk és aztán járogattunk külföldre: Marktoberdorf, Arezzo, Tours, Maribor – tehát megpróbáltuk végigjárni a legnagyobb és legizgalmasabb versenyeket. Aztán eljött egy olyan idő, amikor én úgy éreztem, hogy most már inkább szeretnék szép koncerteket csinálni, kevesebb stresszel, a kedves közönségünket meglepni jó műsorokkal – és nem belekényszerítve lenni például olyan kötelező darabokba, amiket esetleg egyébként nem tanítottam volna meg. És szépen lassan átállt a kórusnak az élete arra, hogy mostanában inkább koncertezünk, néha utazgatunk...

– **Egy különleges felvétellel indítottuk a beszélgetést – meséld, kérlek, erről a Kodály-műről! Miért pont ezt választottad?**

– Kodály Zoltán *Vejnemőjnen muzsikál* című darabjáról van szó. Hetek óta jár az agyamban az a gondolat, ami ezzel kapcsolatos – és ami végül is összeköthető azzal, hogy a Musica Nostra ilyen kedves kórusom, meg hogy karvezető vagyok, és hogy énekelünk. Nagyon erős szimbólikus jelentést érzek a *Vejnemőjnenben* a mai korunkra vonatkoztatva. Ugye a *Vejnemőjnen* muzsikál a finnek nemzeti eposzából, a Kalevalából való,

mégpedig a 44. énekből, ami arról szól – és ezt sokan nem tudják, akik éneklék a Kodály-darabot –, hogy elvész Vejnemőjnen hárfája. És hiába kéri Ilmarinent, a kovácsot, hogy csináljon neki egy gereblyét, amivel a tenger mélyét is végiggereblyézheti, mert valahol a halak birodalmában csak megtalálja a hárfácskáját. Végül nem találja meg, úgyhogy nem tud mást kitalálni, mint hogy új hárfát építsen. És a nyírfa fájából, meg a szép szüzeknek az arany hajából hozza létre a saját hárfáját – ezzel véget ér az az időszak, amikor nem volt muzsika. És itt kezdődik az a szöveg, amit Kodály megírt: „Játszott Vejnemőjnen ujjá, harsogott a hárfá húrja, hegy, völgy regett, szikla zengett, mind a szirtek mennydörögtek.” Ez fantasztikus dolog, egy igazi katarzis, amikor újra szólhat a muzsika... És ezt érzem most ebben: négy hónapja csendre vagyunk intve, mert az éneklés egyébként a virológusok szerint is a legveszélyesebb műfajok közé tartozik az intenzív ki- és belélegzés, meg a cseppfertőzés miatt... De azért most már – reméljük – újra indul az élet, és az „Ős öröme hárfahangja” talán megint felcsendül – ez az, amit a Vejnemőjnenben érzek.

– **Hogy ha visszatérünk mestereidre, a szaktárgyak mellett mi mindent lehetett megtanulni ezektől a tanár-órásoktól; és mik voltak azok, amiket Te is mindenképpen tovább szeretnél volna adni? Talán nem véletlen, hogy olyan erős évfolyam alakult ki akkor – például csoporttársad volt többek között Szobellédi Valéria, nem sorolom...**

– Igen, nagyon jó iskolánk volt, mert mindig úgy éreztem, hogy bennünket nem csak tanítanak, hanem nevelnek is. Tehát nem kizárólag az anyag átadásáról volt szó, akár Szőnyi Erzsébet óráin, akár Párkai István óráin, vagy Pernye András óráin, Földes Imre óráin... Csodálatos tanáraink voltak. És miközben az ismereteket átadták, egy életre szóló tanulságot, egy életre szóló megszívlelendő útravalót adtak arra nézve, hogy hogyan is tegyük a dolgunkat, amikor majd kikerülünk az életbe. Én azt hiszem, hogy az emberi tényező nem kikapcsolható, semmilyen szinten. Tehát lehet valaki akármilyen okos, rengeteg díjjal rendelkezhet, elismerhetik őt ezért vagy azért – de ha nem tud emberként közeledni azokhoz a diákokhoz, akiket tanít, akkor azok nem fognak tudni annyi mindent átvenni tőle, amennyit kell. Én magam is mindig azt vallottam, hogy csak szeretettel lehet tanítani. Tehát hogyha valakit nem szeretek, akkor meg kell keresni benne azt a kicsi pontot, vagy valamit, ami igenis szerethető. Ha nem szeretem, akkor ő azt megérzi, és nem fogja venni tőlem azt, amit át akarok adni. Ha pedig szeretem, akkor szívesen fogja tanulni. És ez nem csak az általános iskolás kisgyerekeknél igaz, hanem igenis a felsőoktatásban is...

– Több muzsikát is hoztál mára – mit hallhatunk most, a következő percekben?

– Visszaulva a tanításra, illetve az amerikai Kodály kurzusokon szerzett tapasztalataimra: a mormon egyetemen 13 évig tanítottam nyaranta, és olyan páratlan lehetőségem volt, hogy minden évben hallhattam a Mormon Tabernákulum Kórust. Ez az egyedülálló együttes kb. 360-400 tagú. Gondoljunk bele: csak tenorból kb. 100 van, ez azt hiszem, Magyarországon elképzelhetetlen mindenki számára! Néha a vasárnap reggeli egyházzenei áhítatot hallhattuk, de volt olyan, hogy turné előtt álltak, és egy 2 és fél - 3 órás koncertet hallgattunk végig velük. Most hoztam tőlük egy nagyon kedves felvételt: egy tradicionális amerikai népdalt, a Sourwood Mountain-t éneklő a 400 tagú mormon kórus.

– **Hihetetlen kórusokat láthattál pályád során, nagyon sok helyen zsűriztél – hogyha nem is külföldöt nézzük akár, akkor Debrecenben, a Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen, ahol nagykövet is lettél 2015-ben...**

– Nagy megtiszteltetés számomra.

– **Vannak-e olyan dolgok, amelyeket nagyon megjegyez az ember, nagyon emlékezetes marad?**

– Vannak. Amikor az ember nagyon-nagyon jó együtteseket hall, azt biztos megjegyzi. Aztán volt olyan élményem, ami kevésbé jó együttesekhez kötődik, de mégis mély nyomot hagyott. Néhány évvel ezelőtt Jekatyerinburgban, Oroszországban az Ural-menti felsőoktatási intézmények kórusait zsűriztem. Hát ott valami egészen különleges hangulat volt, teljesen sajátos repertoárral. Egyébként Jekatyerinburg az a hely, ahol Európa és Ázsia találkozik, és ha egy nagy betonkockára rááll ott az ember az erdőben, akkor az egyik lába Európában van, a másik pedig Ázsiában... tehát ilyen élményeim is vannak. Szerettem egy időben zsűrizni, most is szívesen vállalom, hogyha hívnak, de egy kicsit mindig gondot okoz az, hogy a zenében hogyan is lehet dönteni, hogy találom meg az objektivitás és a szubjektív benyomás között a megfelelő arányt.

Ezt a sok szép élményt és lehetőséget az életemben többek között a KÓTA révén is kaptam, hiszen lényegében 1990 óta a KÓTA közelében működöm. Először az Ifjúsági Bizottság tagjaként, majd elnökeként; aztán a KÓTA társelnöke lettem, és mind a mai napig a szervezet elnöke vagyok, már 8 éve. Azt mondhatom, hogy az életemnek egy nagyon boldog szelete a magyar kórusszövetség.

– **A kórusmunkán és a tanításon kívül mi minden tölti ki az életedet?**

– Nagy szerelmem a természet. El kell mondanom, hogy ebben a négyhónapos járványos időszakban, amikor praktikusán sehova nem volt szabad menni, én azt gondoltam, hogy azért az erdőbe mehetek, hiszen ott egyedül vagyok, az nem képez veszélyhelyzetet. Így aztán a kutyával minden áldott nap kirándultunk. Ez a tavaszi

időszakban különösen azért volt szép, mert onnantól kezdve, hogy egy levél sem volt még a fákon, nyomon követhettem a legkisebb rügyeknek, a virágoknak az indulását, a változását, ahogy egyre gazdagabb a természet – egyszerűen gyönyörű élmény volt. Úgy érzem, hogy számomra ez a karanténhelyzet nagy ajándék volt. Ennyi időm egyébként sose lett volna, hogy minden áldott nap kiránduljak. Ez a legnagyobb hobbim, és persze mellette az unokáim – 6 unokám van, úgyhogy egy idő után már hozzájuk is jártam, a karantén ellenére... így telnek a napok. Azt mondanám még el, hogy a természetben az ember nagyon sokszor gondolkodik az isteni gondviselésről. Én azt vallom, hogy az embernek mindent meg kell tennie, ami csak tőle telhető, annak érdekében, hogy a dolgok körülötte jól menjenek. Tehát van, akitől kevesebb telik, az kevesebbet tesz – de ha azt megteszi, akkor az úgy rendben van. Van, akitől több telik, annak viszont többet kell tennie. És valahol az isteni gondviselés az, amely aztán elrendezi körülöttünk a dol-

gokat, hogyha mi megtettük a magunkét. Ezért is szeretem nagyon a 23. zsoltárt, amit Schubert feldolgozásában nagyon-nagyon sokszor énekeltünk a kórossal – ez egyike azoknak a daraboknak, amiket talán a legtöbbször dirigáltam életemben. „Az Úr az én pásztorem, nem szűkölködöm...” És aztán a közepén: „Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a gonosztól, mert te velem vagy...” – és „a pásztorbotoddal vezetsz engem, a jószágod és a szereteted kíséri az életem minden napján”. Ezekbe a szavakba nagyon jó kapaszkodni... Megpróbálom a családomnak is, meg a környezetemnek is ezeket a gondolatokat valamilyen módon tovább adni – úgy érzem, hogy ez a dolga az embernek.

Kecskés Barbara
MTVA Bartók Rádió

„Zenetörténetből a krónikásokból vizsgáztam, ez a szívügyem maradt...”

BESZÉLGETÉS DR. MÁRKUSNÉ NATTER-NÁD KLÁRÁVAL

Dr. Márkusné Natter-Nád Klára karnagy, zenetanár, zenei szakíró, a Tankönyvkiadó nyugalmazott szerkesztője, a Magyar Kodály Társaság tiszteletbeli tagja, a KÓTA ZeneSzó című lapja szerkesztőbizottságának elnöke, a Bárdos Társaság főtthkára, a Magyar Kultúra Lovagja.

Miért pont a zenét választottad élethivatásodul?

A Zeneakadémiára a zene szeretete vitt. Hat éves voltam, amikor édesanyámék megvették a pianinót. Akkoriban még nem volt olyan általános dolog zeneiskolába járni. Mi Budapesten a VI. kerületben laktunk, így hamarosan eljárt hozzánk Sztrókay Vali néni, Hernádi Lajos egykori évfo-

lyamtársa és tanított engem hosszú éveken keresztül. Tőle tanultam a zenét... Apukám újságíró volt, szabadjegye volt több színházba, így sokat jártunk operába, ahova csak lehetett, engem is vittek magukkal. Persze, mi más is akartam lenni, mint operaénekesnő. Aztán az élet egy kissé másként alakult.

Családunk felvidéki származású, Zólyom megye és a Szepesség környékéről jött édesapám Budapestre. Itt egyetemre járt, majd a háború alatt behívták katonának. Hamarosan fogságba került. 1920 végén ért csak haza Budapestre. A Trianoni döntés következtében a vegyes, magyar-szlovák-német család két különböző országhoz került. Később minden nyarat a Felvidéken töltöttünk, óriási élmény volt ez a háromnyelvűség, a három nemzetiség természetes közös együttélése. Miután én is jól ismertem mindhárom nyelvet, engem itthon német iskolába íratnak, Budapesten a Damjanich utcában. 1943-ban voltam nyolcadikos, akkor Budapestet már bombázták, nem tudtuk mi lesz. Az a terv, hogy engem Ausztriába küldjenek továbbtanulásra, kútba esett, de az intézet gondolata azért maradt, a zsámbéki Keresztes nővérekhez kerültem, egy ötéves tanítóképzőbe – hogy ebben a bizonytalanságban mégis legyen majd kenyér a kezemben. Nagyon megszerettem ezt a helyet. Egyke voltam, ott tanultam bele a közösségi létbe. Vidám életünk volt, szívesen jártam oda.

Zongorát, zenét hogyan tanultál Vali nénitől?

A zongora mellől egy hangjegyfüzettel gyakran leültünk egy kis asztalhoz, megtanította a hangjegyeket ábécés nevekkal, aztán a hangsorokat, a hármashangzatokat, feladatokat is adott és folyamatosan bevezetett a zeneelmélet rejtelméibe. De sokat mesélt a zenetörténetről, minden zeneszerzőről beszélt, akitől műveket tanultunk. A látott operaelőadásokat is mindig megbeszéltük. Akkoriban nagyon sok könnyű letétű négykezes volt operarészletekkel. Amikor ügyes voltam az órán, az volt a jutalom, hogy ezekből játszottunk, az évek során egyre nehezebb darabok jöttek sorba.

Olvasni is szerettem. Szüleimtől ajándékba mindig könyveket kaptam, akik látva érdeklődésemet, egyre több zenei tárgyú könyvet vásároltak. Majd folyamatosan magam is gyarapítottam, így komoly magyar és német nyelvű zenei tárgyú könyvtáram van.

Kodály nevét mikor hallottad először?

A Hány János révén, amit az Operában láttam. Elbűvölt az előadás és a gyönyörű népdalok. Ezután egy könnyű zongoraátíratban megtanultam a Hány Intermezzót, ami hosszú éveken át legkedvesebb darabjaim közé tartozott.

A Tanítóképzőben hogyan tanították a zenét?

Nagyon jó zongoratanárom volt ott is, hozzá különórákra lehetett járni. Az ötödikeseknek ezt a lehetőséget megszüntették, hogy csak a tanulásra koncentráljanak, de mi ketten egy barátnőmmel engedélyt kértünk, hogy korábban kelhessünk egy félórával, hogy tanítás előtt még gyakorolhassunk. Az utolsó évben került oda tanítani Pődör Béla énektanár, ez új lendületet hozott az énekórákba. Az akkor használatos tankönyv mellett, tanított népdalokat az akkor megjelent Iskolai Énekgyűjteményből. Ekkor ismerkedtünk meg a szolmizációval. De Kodály 333 olvasógyakorlatát már csak a zeneakadémiai szolfézs órákon ismerem meg. A későbbi években gyakran találkoztam Pődör Bélával, szívesen emlékeztünk erre a tanárnak és tanítványnak egyaránt kedves időszakra.

Mi történt a Tanítóképző után?

A szüleim felajánlották nekem a továbbtanulás lehetőségét. A nyelvek izgattak, de a német, amit jól beszéltem, akkor eléggé problematikus volt. Javasolták, hogy menjek kémia szakra. El is mentem az ELTE-re (akkor még Pázmány Péter Tudományegyetem volt), elkértem a felvételi lapot, hazamentem és elgondolkodtam: engem a zene foglalkoztat a legjobban, most ennek hátat kellene fordítanom?

Másnap elmentem a Zenakadémiára, ott is elkértem a felvételi lapot.

A Tanítóképzőbe az utolsó évben jött egy nővér, aki akkor kezdte tanulmányait a Középiskolai Énektanárképzőn a Zeneakadémián. Ő ajánlotta fel, hogy felkészít engem a felvételire. Egész nyáron gyakoroltunk, a Bartók – Kodály: Magyar népdalokból (20 magyar népdal) valamennyi dalt megtanultam.

A felvételin a zongora vizsgám jól sikerült, utána jött az ének. Az 1-es terembe hívtak, sok tanár ült ott, senkit nem ismertem. Lapról olvasásra szólítottak, azt hiszem, Forrai Miklós állt mellett, rá se mertem nézni, csak a vastag szemüvegét láttam, nagyon izgultam. Aztán kérdezték, énekelni mit hoztam? A Szánt a babám kezdetű dalt. Ádám Jenő felugrott: no, akkor szantsunk! Ő kísért. Ezzel meggyőztem a bizottságot.

Zeneakadémiai tanáraid közül kit emelnél ki, aki a legnagyobb hatással volt rád?

Mindenkit! Mi még külön felvételiztünk karnagy- és egyházkarnagy képzőre, de egy év múlva már együtt tanultunk, megszűnt az egyházkarnagy képző. Így már kb. 40-en voltunk. Osztálytársam volt többek között Anker Antal, Beck László, Gerenday Endre, Heltay László és Kardos Pál. Katanics Máriával már a felvételi napján összebarátkoztunk, mivel mindketten tanítóképzői végzettséggel érkeztünk, de már akkor csodáltam őt, amikor arról mesélt, hogy ő évek óta vezényelte az iskola kórusát.

Bárdos Lajos összhangzattant tanított, csodálatos ember volt. 20-25-en jártunk az órájára az 1-es terembe. Hangulatosak voltak az órái. Napi, személyre szabott feladatokat adott nekünk, aztán le kellett ülni a zongorához és bemutatni, amit csináltunk. Bárdos soha nem szégyenített meg senkit, ha nem tudott valamit. Ötle-tesen tanított, rajongtunk szikár humoráért és stílusáért. Később feladatul adta ki, hogy kíséretet írjunk népdalokhoz. Hogy mennyire elsajátítottuk ezt, arra példa, hogy amikor elkezdtem tanítani, már az első évben, majd később is, különböző zenés mesejátékokat állítottam össze népdalok alapján, amelyeknek a kíséretét magam „komponáltam”, hiszen biztos összhangzati tudásom volt. De ha valamilyen alkalomból zongorán kísértem a gyermekeket, akkor is könnyen tudtam improvizálni.

Nagyon szerettem a zenetörténetet, Bartha Dénes és Szabolcsi Bence tanítottak. A kollokviumon Szabolcsitól jelest kaptam. Utána mentem Barthához, aki ehhez külön gratulált. Éppen a krónikásokból vizsgáztam, talán nem véletlen, hogy ez a szívügyem maradt. Nagyon átéreztem ennek a kornak és az ő munkájuknak a jelentőségét. Amikor végeztem, már elindult a zenetudományi szak, szívem szerint tovább jártam volna még oda is, de ez lehetetlen volt, el kellett mennem dolgozni.

Zongoratanárom Horusitzky Zoltán, majd Wehner Tibor volt. Nagyon kedves, jó tanáraink voltak.

A Vásárhelyi Zoltán-féle karvezetés órák nagy hatással voltak rám. A tanítás gerincét Kodály és Bartók kórusművei jelentették. Különös interpretálással közvetítette ezeket Vásárhelyi. Megjegyzéseit ma is örömmel olvasom, amikor fellapozom ezeket a köteteket. De az akkor aktuális kórusművek közül is vezényeltünk néhányat, pl. Maros Rudolf, Sugár Rezső műveit.

Első akadémista korunktól kezdve lelkesen jártunk a Budapesti Kórusba. Forrai Miklós volt a karnagy. Itt ismerkedtem meg mindjárt az első próba alkalmával Kodály Budavári Te Deumával. Életem nagy élményei közé tartozik. Akkoriban mutattuk be a Kállai kettőst, az is újdonság volt.

A gyakorlati tanítás tárgynak Szőnyi Erzsébet volt a tanára, mi voltunk az első évfolyama. Ő vezette az iskolai hospitálásokat, legelőször a Marczibányi téri iskolába vitt minket Szabó Józsefné énektanárhoz, mint mondta – neki az asztalfiókjában volt az Iskolai Énekgyűjtemény, amiből minden héten megtanított egy-egy népdalt a gyerekeknek.

A népzene ki tanította?

Kodály Zoltán. Különös élmény volt, egy évig tartott. Minden elsőéves együtt volt a Kisteremben. Kodály bevonult, megállt, a színpad előtt, volt ott egy asztala. Néhány alkalommal Járdányi is jelen volt. Már az első alkalommal kis cédulára fel kellett írunk azokat a népdalokat, amiket ismerünk. Ezt begyűjtötték és az órákon ezekről a cédulákról választott dalokat. Varázslatszerűen kihúzott egy cédulát, arról választott egy dalt, és azt szólította fel, aki azt felírta.

Azzal a hallgatóval aztán párbeszédet folytatott, és abból bontakozott ki az egész óra anyaga. Tehát ő úgy tette fel a kérdést, hogy arról legyen szó, amiről ő beszélni akart, és azt a hallgatót szólította fel, aki azt a népdalt felírta, amely neki éppen illett az előadásához. Mások is hozzá szólhattak. Az első sorban főként zeneszerzés és karmester szakosok ültek. Ők voltak a legaktívabb résztvevői ezeknek az óráknak.

Kodály úgy tervezte, hogy a félévi kollokviumot is majd ilyen módon oldja meg, de ez nagyon elhúzódott volna, így ez abbamaradt. Év végén már egyenként mentünk hozzá, a megadott időpontban. Mikor én kerültem sorra, a Könyvtárban tartotta a vizsgáztatást. Egy széken ült, asztal nem volt előtte, csak a szemben lévő szék amin a vizsgáló foglalt helyet. Át kellett adni egy 200 dalt tartalmazó listát, amit kívülről, szöveggel, szolmizálva és ábc-s névvel, valamint a dal elemzésével kellett tudni. Ebből választott Kodály 2-3-at. Emlékszem, nagyon izgultam, hiszen számomra ez volt az első alkalom a személyes találkozásra. De felejtethetetlen az a kedves mosoly, amivel a népdal éneklésemet honorálta a jeles osztályzaton kívül.

Sokáig keringett közöttünk egy kedves történet, ami Czárán László kollégámmal történt meg, a következő eset: átadta Kodálynak a listát. Kodály kérdezte tőle, hogy hány dalt hozott? Czárán felelte: 200-at. Erre Kodály: hát még a fodrásznál is illik borraivalót adni...

Honnan gyűjtöttétek össze ezeket a dalokat?

Az Iskolai Énekgyűjteményből. Ez volt az alap, ezt végig tudtuk szolmizálva, ábécés névvel, szöveggel és elemzéssel. Szerelmes lettem a népdalokba. Egyébként szorgalmasan jártunk a Könyvtárba, főleg A Magyarság Néprajza köteteit tanulmányoztuk. Amikor végeztem, külön engedélyt kértem a Főiskolán, hogy a népzene órákra bejárjak, éreztem, hogy van még mit tanulnom. Járdányi Pál óráira jártam még egy évig. A tudományos elemzések és a rendszerezések iránya sok további hasznos ismeretet jelentett számomra.

Mi lett a gyermekkori tervvel, az énekléssel?

Ádám Jenő, majd Sallai Józsa tanította a magánéneket. Boldogan jártam ezekre az órákra. Zeneakadémiai éveim után is tanultam, kisebb előadásokon is szerepeltem, több kamarakórusnak voltam a tagja, de rájöttem, hogy nem operaénekesnek kell lennem. Később Sapszon Ferenc hívott a Magyar Rádió énekkarába, több mint 15 évig voltam a kiegészítő együttes tagja. A kóruséneklés nagyon mélyen hatott rám, itt ismertem meg valójában a nagy oratorikus műveket, ez tudásban és élményekben is gazdagított.

Mi történt a diploma megszerzése után?

Amikor végeztünk, állás ügyben a minisztériumba kellett bemenni. Közölték, hogy az ország

bármely főiskolájára mehetnek tanítani. Budapesten csak általános iskolai lehetőség van, mert abban az évben szüntették meg a gimnáziumokban az énektanítást. Én mégis ezt választottam. A VI. kerületben kezdtem egy fiúiskolában, de a kerületi zeneiskolában is tanítottam. Itt találkoztam Béres Jánossal, akinek a furulya óráira nagyon szívesen jártak a tanulóim, akikkel nagyon jó kis kamarazene-kart tudtam összeállítani. Több versenyen és szereplésen vettünk részt.

Akkoriban már nagyon jó híre volt a Lorántffy utcai első Budapesti alakult ének-zenei általános iskolának. Pályázat útján nyertem el a megüresedett alsó tagozati állást. Ott kezdtem a tanítást, de kamarakórusom is volt. Az egyik első osztályomat 8 évig végig tanítottam. Nagyon tanulságos volt a folyamatos zenei nevelés eredményeit meg tapasztalni.

A Magyar Tudományos Akadémia Bartók Archívumának igazgatója Szabolcsi Bence volt. Itt felkértek egy tudományos munkára, amit elvállaltam. Több mint 20 évig dolgoztam külsős munkatársként, a 19. század színházi, zenei történetét kutattam. Nagyon szerettem e feladatot, mert mindig is vonzalmat éreztem az írás iránt. A Zenetudományi Intézetől ajánlottak engem a Tankönyvkiadóhoz szerkesztőnek. Három hónap után tudtam: erre születtem! Most, hogy idősebb vagyok, egyre jobban érzem az írásaimban az édesapám stílusát, a szakma szeretetét. Ő botanikus volt, író ember, három könyve jelent meg. Nehéz éveket élt meg, de mindig hű maradt a szakmájához,

Férjed édesapja Bárdos Lajos legjobb barátja volt...

Igen, idősebb Dr. Márkus Miklós Bárdos Lajosnak iskolatársa volt a Verbőczy Gimnáziumban, 13 éves koruktól cserkészek voltak. Életre szóló barátság volt ez. Bárdos először mérnök akart lenni. Beszélgettek Márkussal, aki azt javasolta Bárdosnak, hogy zenésznek kellene lennie. Bárdos erre azt kérdezte: és abból meg lehet élni? Aztán Bárdos gratulált a mi házasságunkhoz apósomnak, aki örömmel fogadta, hogy jó véleménynel nyilatkozott rólam, egykori tanítványáról.

Hogyan dolgoztál együtt Bárdossal?

Hosszú éveken át szerkesztettem Az ének-zene tanítása című módszertani lapot. Ebbe Bárdos mindig nagyon lelkesen írt egy-egy rövid, frappáns hasznos kis írást Morgolóadások sorozattal. Bárdos ezeket kézzel írta. Miután szemben laktunk egymással a Margit körúton, úgy zajlott a folyamat, hogy ő bedobta a kéziratát a mi házunk postaládájába, én megszerkesztettem, majd személyesen átvittem neki, becsöngettem. Mindig megállapította: órát lehet magához igazítani. Aztán megbeszéltük a további feladatokat. Hosszú időn keresztül így ment ez. Mikor elég sok írás összegyűlt, én beszéltem rá, hogy adjuk ki ezeket könyv formájában. Kicsit ódzkodott (ezt a szót tőle tanultam egyébként akadémista koromban), de aztán hagyta magát rábeszélni. Ő állította össze a megszerkesztett anyagot, korrektúrázta is, de a megjelenést sajnos, már nem érthette meg.

Mostani munkád egy Szőnyi Erzsébetről szóló memoárkötet, amelyet szerkesztesz és írsz is bele.

Szőnyi Erzsébet első tanítványai között voltam a Zeneakadémián. Ő élete végéig minden tanítványára emlékezett. Mindenkit számon tartott, tudta, ki hol van. Alapító tagjai voltunk a Bárdos Társaságnak, aztán Ő hívott engem a Magyar Kodály Társasághoz. Én szerkesztettem Szőnyi két kötetét a Tankönyvkiadóban. Ő kért fel a Társaság lapjának, a Magyar Kodály Társaság Híreinek

szerkesztésére, ahol főszerkesztőnek neveztek ki. Végig nagyon jó munkakapcsolatban és barátságban voltunk a tanárnővel. Hamarosan megjelenik róla egy sok szerzős memoárkötet, aminek szintén szerkesztője vagyok.

Látsz-e fontossági sorrendet a meglehetősen sokszínű életed különböző területei között?

Gyerekkoromban elültették bennem a zene szeretetét, a zene sokszínű megértését. Mindez erős fává növekedett. Az évtizedek során tanulmányaim és tapasztalataim során mindig újabb ágakat növelt. Munkásságom aprói levelei pedig egyre nagyobb lombozatot alakítottak, úgy gondolom, életművemet jelképezi a természet-től vett hasonlaltal egy hatalmas, gyönyörű lombozatú fa.

Fehér Anikó

ÖT ÉVE HUNYT EL SOMORJAI JÓZSEF TANÁR ÚR

Az öt éve elhunyt id. Somorjai Józsefre, Kispest és a Wekerletelep kiemelkedő személyiségére, az ország egyik legjelesebb énektanárára emlékezünk.

1914-ben született a Felvidéken, Bikás községben. Gyermekkorát Ózdon töltötte, iskoláit Ózdon és Putnokon végezte. 1935-ben a Budai Tanítóképzőben kapta meg évfolyamelsőként kitiűntetési Mestertanítói diplomáját, majd Esztergomban kántori oklevelet szerzett. A végzést követően a Tanítóképző igazgatójának ajánlására került nevelőnek Odescalchi Pál herceg mellé, aki a neves Andrassy Gyula gróf unokája volt. A Fő utcai palotában nagy szeretet övezte a fiatal nevelőt, aki a főúri családban nem mindennapi hírességekkel találkozhatott.

Ő azonban gyerekek közé, iskolába vágyott. 1938-ban Sényőn, egy kicsi nyírségi faluban vállalt tanítói állást. Egy évvel később megnősült: Hajnal Paulinát, a tanítóképzőben megismert barátjának húgát vette feleségül 1939. augusztus 20-án. Néhány napra rá kitört a második világháború, és a hat hete házas, ifjú tanító SAS-behívót kapott – azonnal jelentkeznie kellett tehát a katonaságnál. A mai Ukrajna területére, Szolyvára vonult a csapatával zászlós-ként, később a Vereckei Hágón állomásozott alhadnagyként. A háború vége felé a szovjet hadsereg ellentámadása miatt egységével az ausztriai Gmundenig menekült, itt esett végül amerikai fogságba 1945. május 8-án. Amikor 1946 márciusában végre hazaengedték, itthon a már szovjet befolyás alatt álló magyar rendőrség tartotta vizsgálati fogságban. A háború után kőművesként, kétkezi munkával kereste kenyerét; többek között a Krisztina körúti Postapalota építkezésén is dolgozott.

1947-ben, mikor újra tanítói állást kapott, már 3 gyermeke volt. Apósa a wekerlei Munkás Szent József templom első kántortanítója volt, így kapott még nagyobb kedvet a zenéhez. Elvégezte a tanárképzőt, majd énektanárként dolgozott tovább.

A Hungária út 28. szám alatti iskolában kezdte újra pályafutását énektanárként, és átvette apósától és sógorától a katolikus templom énekkara, a Harmonia Sacra vezetését. Ekkoriban történt, hogy feljelentették egyházi ének tanításáért. Az iskolában a betanulás alatt álló egyik mű ugyanis Kodály Lengyel Lászlója volt (benne pedig: „egy Istenünk, egy lelkünk..., mi elmegyünk Boldogasszony kiskertjébe...”). A zeneszerző neve ekkor végül még megvédte őt a meghurcoltatástól. Az államosítás után azonban – mivel nem írta alá az „együttműködési nyilatkozatot” – elbocsátották. A Gábor Andor iskola igazgatója, aki jól ismerte képességeit, állást kínált neki. 1950-ben – alig másfél éve együtt éneklő gyerekekkel – április 4. alkalmából az iskola kórusa már Melis György mellett szerepelt

a Kossuth Rádióban. Ettől kezdve rendszeresen szerepelt kórusaival a rádió gyermek- és zenei műsoraiban.

1950-ben a kistérségi tanács a Kossuth téren megalakította a kerület bázisiskoláját, ahova minden szak legjobb tanerőit gyűjtötték össze. Őt is idehelyezték, mint a kerület legjobb énektanárát. 1952-ben aztán váratlan fordulattal kinevezték őt (a néhány éve eltávolított tanárt) a III. sz. iskola igazgatójává.

Az 1956-os forradalom leverése után kisebb meghurcoltatások érték: azzal vádolták, hogy fegyvereket rejtegetett a katedra alatt. (Az egyetlen mentsége az volt, hogy az iskolában nem volt katedra...) Elkötelezett keresztény volt. Emiatt világnézeti szembenállására, illetve ebből fakadó politikai megnyilvánulásaira hivatkozva 1957-ben leváltották a Hungária utcai iskola igazgatói posztjáról azzal, hogy „szembehelyezkedett államunk világnézetével és vallás-erkölcsi alapra kívánta helyezni az iskolai oktató-nevelő munkát...”. A Hungária út 11. szám alatti, majd a mai Erkel ének-zene tagozatos iskolában tanított tovább. Ekkor kezdődött igazán sikeres, ám rengeteg munkát igénylő zenepedagógusi pályafutása. Az Ady Endre úti iskolában is ének-zene tagozatot szervezett, s 1963-ban létrehozta a Kicsinyek Kórusát. Voltak évek, amikor egyszerre két iskolában tanított, emellett pedig iskolán kívüli kórust is szervezett. Az Éneklő Ifjúság versenyeken sorra szerezte az arany okleveleket. Kispesten az Úttörőházban szervezte a kerület zenei életét, és megalakította az Ifjú Zenebarátok Kispesti Csajkovszkij klubját is. Akkoriban már komoly nemzetközi érdeklődés mutatkozott a magyar zenei oktatás iránt, ezért látogatott el hozzá Kispestre a hatvanas évek elején többek között Benjamin Britten, a híres angol zeneszerző és Peter Pears, az ismert tenorista. Életre hívta a kistérségi Gyöngyvirág Kamarakórust, tizenhét olyan kislányt összegyűjtve, akik befejezték az általános iskolát, de továbbra is szerettek volna vele együtt muzsikálni. (Ennek az énekkarnak a vezetését később fiának adta át.)

Somorjai József ekkor már országosan ismert

kórusvezető volt. Három Vass Lajos gyermekoperát tanított be; a Rádióba járt be a gyerekekkel, ahol Andor Ilonával dolgozott együtt. Zenepedagógusi munkájának elismeréseként az Országos Filharmónia a Zeneakadémián tartott kóruskoncerteken műsorvezetőként is alkalmazta Lukin Lászlóval, Szabó Helgával, Ördög Lászlóval együtt.

Sokoldalúságát jelzi, hogy a Magyarok Világszövetségéhez tartozó Anyanyelvi Konferencia munkájában is tevékenyen részt vett. A 60-as és 70-es években nyaranta sok-sok éven át vezetett anyanyelvi táborokat külhoni magyar gyerekek számára Balatonlellén, ahol a magyar népdalkincs és irodalom gyöngyszemeinek megismertetésén keresztül segítette a gyökök megtartásában a ma-

nagy sétákat tett. Ennek is köszönhető, hogy még 99 évesen is örömmel kirándult a családjával Ausztriában.

Munkássága elismeréseként 2000-ben Kispeszt díszpolgárává avatták. Századik születésnapján az Önkormányzat zsúfolásig telt nagytermében a közönség egy emberként idézte fel spontán módon azt a rövid dallamot, amivel évtizedeken át minden énekórája kezdődött: „Dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.” A születésnap

gyar családok gyermekeinek. Ekkoriban készült el a magyar nyelvi oktatást segítő Aranyhíd című tankönyv, melynek zenei anyagát ő készítette el.

A kispesti ének-zene oktatás kiemelkedő személyisége 1975-ös nyugdíjba vonulását követően még 13 évig tanított, bebizonyítva, hogy – ahogy ő maga is fogalmazott – sziszifuszi munkával bármely iskolában újratemetethető a zene szeretete. Pályafutása során valamennyi wekerlei és kispesti iskolában tanított. Csaknem 90 éves koráig vezetett ismeretterjesztő hangversenysorozatokat kiskolásoknak a Zeneakadémián, és évtizedeken keresztül konferálta a Mezőgazdasági Múzeumban a KÓTA vasárnapi múzeumi koncertsorozatát.

Számos szeretett tanítványával tartotta élete végéig a kapcsolatot, akik mindannyian hálával és szeretettel gondolnak vissza következetes, szeretetteljes, alapos, lelkiismeretes pedagógiai tevékenységére és derűs személyiségére. Volt osztályai rendszeresen hívták találkozóikra is – amikor csak tehette, mindig nagy örömmel tett eleget ezeknek a meghívásoknak. Az osztálynévsort ilyenkor előzőleg átismételte magában, hiszen minden egyes tanítványát külön-külön, személy szerint is igyekezett számomartani évtizedek távlatából is, mindig nagy szeretettel emlegette őket.

Nem csak szellemi, hanem fizikai frissességét is folyamatosan karban tartotta. Az utolsó egy-két évet leszámítva minden nap

ünnepség végén Somorjai József Babits szavaival köszönte meg a felé áradó szeretetet, amely ezen az estén – ahogy egész életében – körülvette őt: „Mindenik embernek a lelkében dal van, és a saját lelkét hallja minden dalban. És akinek szép a lelkében az ének, az hallja a mások énekét is szépen.”

Három gyermeke közül ketten szintén zenei pályát választották. Szeretett feleségét – akivel egész életükben „Angyalom”-nak szólították egymást – 72 évi harmonikus házasság után, 2011-ben vesztette el. Családját alkotja továbbá öt unokája és 13 dédunokája.

Generációkon keresztül adta át a zene és a dal szeretetét, ezen keresztül pedig tanítványait önmagukkal szembeni igényességre, tudásszomjra, emberi tartásra nevelte. Gyönyörű, nehéz és kalandos élete végén, amelynek során mindvégig megőrizte szellemi frissességét, megadatott neki, hogy a déli harangszóra családjá körében, békességben távozzon a földi életből.

Forrás: Nagy Tamás, Wekerlei Társaskör Egyesület (wekerle.hu), 2015. január 22.

Nagy Tamás

NépzeneSzó

NÉPDALKÖRÖK, PÁVAKÖRÖK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK OLDALA

Örkény, 2020. augusztus 3-9.

35. CSUTORÁS NEMZETKÖZI NÉPZENEI ÉS NÉPTÁNC TÁBOR

Örökségünk a ma élményével jövőnk alapja.

A Kárpát-medence értékei az ország közepén.

Éljünk a szokás hatalmával!

(Birinyi József)

Ha augusztus eleje, akkor irány az ország közepe, és hajrá Csutorás tábor! Sokan vagyunk ezzel így, elmaradhatatlan kelléke ez a nyárnak a népzenei kedvelői számára. A tábort 35. alkalommal rendezték meg az idén. Különlegessége a hihetetlen korosztályi keveredés, óvodástól idős korúig mindenféle emberrel találkozni itt, a kezdők és a haladók között egyaránt.

A tábor kitalálója és a mai napig is lelke, vezetője Birinyi József, aki 1978-tól a KÓTA Népzenei bizottságának vezetője, ma a KÓTA társelnöke. Birinyi 1975-ben alapította meg gyermekkorának színhelyén, Táborfalván a helyi Népzenei Műhelyt. 1978 szeptemberétől Birinyi József és Hajnal István irányításával elkezdődött az utánpótlás nevelése, gyermekzenekart, népzenei szakkört szerveztek a helyi iskolásokból, ahol a citera mellett furulyán, bőgőn, tekerőn, facimbalmon, okarinán, dorombon, bőrdudán, töröksípon, kobzán és nádsípon is tanulhattak a fiatalok. Meglepő és megkapó ez a sokszínűség, de megértéséhez ismerni kell Birinyit, aki többszáz hangszer tulajdonosa és megszólaltatója hangszertörténészként – népzene-kutatóként.

Annak idején az első évfolyamra 52 gyerek jelentkezett. Ma már a tanítványok tanítványai is tanítanak. Jópár éve már vonós hangszereken is tanulhatnak az érdeklődő fiatalok. Az Alföld jellegzetes népzeneje mellett megszólaltatják az egész magyar nyelvterület és a nemzetiségek zenéjét is. Mindezzel pótolják a környéken egyre komolyabban jelentkező énektanár hiányt is.

A fiatal együttes 1984-ben elnyerte a Népművészet Ifjú Mestere kitüntető címet, idővel több tag egyénileg is Ifjú Mester lett: hangszeres előadóként Birinyi József, Jóri Lajos, Kovács László, hangszer-

készítőként ifj. Birinyi András.

Nos, ilyen talajon él és nő sudár fává a Csutorás tábor. A népművészet jellegéből adódóan nemcsak hangszeres és énekes képzés folyik itt, de kézművességet is lehet gyakorolni. Nemezelés, bőrozés, bútorfestés, könyvkötés, ékszerkötés, kosárfonás is megtalálható a hatalmas területen, az örkényi Pálóczi Horváth István Mezőgazdasági Szakképző Iskola kollégiumában. A hatalmas udvar sátrazóknak is helyet ad. A bejáráshoz közeli büfé mellett ült és dolgozott – mindig népes társaság mellett – a táborfalvi együttes egykori alapító tagja, Katona Mihály bácsi, aki kosárfonásra oktatta a jelenlévőket. Az idén már nem lehetett köztünk, de akadt, aki folytatja a mesterséget, a helyén ettől az évtől Tóth László hajdúsági népművész ült, aki jól megtanulta a mesterséget.

A tábor fő hangszere a citera, legtöbbször ezen tanulnak vagy bővítik tudásukat. A leggyakorlottabbak tanára Széles András. A Góbé zenekar tagjai tanítják a vonós hangszereket és a cimbalmot, valamint gondoskodnak az esti táncházak hangulatáról, ahol a táncot Molnár Máté és Rófi Renáta vezették.

A zenélésen-táncoláson-kézműveskedésen kívül számos egyéb program is volt az egy hét alatt a strandolástól kezdve a falu megismerésén át, lovagoltatás futószáron, tábortűz, közös főzés és egyebek. A reggelt a hosszúra nyúlt éjszakák után a táborvezető dudaszava hozta el minden nap, nem lehetett tovább aludni, hisz indultak a programok.

A táborban 12. alkalommal tartották meg a KÓTA Népdalkörvezetői tanfolyamának záró szétét. Zeneelmélet, szervezés, repertoár gyarapítás, gyakorlat szerepelnek itt, és az egész vizsgával zárul.

Magának a tábornak a befejezése egy hangulatos zárókoncert, most a szellős sátorban, máskor szabadtéren. Mindenki viszi magával az élményeket, jövőre pedig ott folytatjuk, ahol abbahagytuk.

A 35. Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor támogatói 2020: Agrárminisztérium, Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Emberi Erőforrás Támogatáskezelő-EMET, Nemzeti Tehetség Program - NTP, Csoóri Sándor Alap - CSSP, Hatoscsatorna, Magyarvíz Kft. Lajosmizse, Magyar Kórusok Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége - KÓTA - Társrendező.

Köszönjük a segítséget, támogatást, amellyel hozzájárulnak ahhoz, hogy örökségünk a ma élményével lehessen jövőnk alapja!

Fehér Anikó

NÉPZENEI TALÁLKOZÓ JÁRVÁNY IDEJÉN

KÓTA Aranypáva Nagydíjas Verseny - Egri Népzenei Gála

Egerben is ugyanaz a helyzet, mint az országban bárhol. A helyi kórház éppen a találkozó napján csukta be kapuit, szüntette be a látogatás lehetőségét. Mindez nem befolyásolta a népzene szépségét és éneklésének örömet.

csúbb volt a megszokottnál, mindössze 19 szereplő jelent meg, ám ez senkinek nem szegte kedvét. A járványügyi szabályokat mindenki betartotta, a teremben a közönség nagy része viselte a maszkot, még én magam is azzal felszerelve konferáltam.

A zsűri (Dr. Alföldy Boruss István, Birinyi József, Dévai János, Dr. Fehér Anikó és Varga Evelin) az első napon egy Olsvai Imre díjat (Konrád Viktor romhányi dudásnak) és két Arany Páva Nagydíjat (a Dunavarsányi népdalkörnek – vez.: Kovács László és a Hajdúsági Népzenei Együttesnek – vez.: Kanczel József) adott át.

Vasárnap szintén egy Olsvai díj (Turzó Boglárka berettyóújfalui énekesnek) és öt Nagydíj talált gazdát: Bazsalicska citeracsoport – vez.: Pavella Krisztina, Hévízgyörki Hagyományörző Egyesület Népdalköre – vez.: Szűcs Imréné, Labdarózsa Népdalkör és citerazenekar – vez.: Pavella Krisztina, Novaji Asszonykórus – vez.: Bimbó Zoltán. Az ötödik Nagydíj Tóth László pálházi énekesé lett, aki pedig nem is pályázott erre, csupán a szereplés kedvéért jött el.

A zsűri egyöntetűen állapította meg, hogy a KÓTA által szervezett népdalkörvezetői tanfolyamok eredménye egyre jobban látható és hallható, igényes dalszövegek, remek anyagválasztás és egyre magasabb szintű színpadi megjelenés jellemzi a kórusokat.

Érdeemes kiemelni Pavella Krisztina népdalkörvezetőt, aki Birinyi József egykori tanítványaként három nagyszerű népdalkört hozott a megmérettetésre, amelyek közül ketten Nagydíjjal távozhattak. Krisztina kitűnően dolgozik, csokrai a magyar nyelvterület nagy

Augusztus utolsó hétvégéje régóta a népzeneé itt, az idei a 24. alkalom volt. Korábban a Dobó téren, később a Művelődési Házban, egy ideje

pedig az EMMK Forrás Gyermek és Ifjúsági Házban rendezik meg a KÓTA-val közös Gálát és Aranypáva Nagydíjas versenyt.

A szokásosan kétnapos eseménysorozat most egy kicsit kar-

részéről való népdalokból állnak.

Feltétlenül meg kell említeni a főszervező, Bimbó Zoltán népművelő nevét, aki elhozta Novaji Asszonykórusát is. Mindenre volt figyelme és ideje, a találkozó hiba nélkül zajlott le. A szombat esténket Birinyi József kitűnő hangszerebmutató mősora aranyozta be.

Fehér Anikó

A MŰSORÖSSZEÁLLÍTÁS DRAMATURGIÁJÁNAK ALAPVETŐ SZEMPONTJAI ISKOLAI KÓRUSOK SZÁMÁRA

Ordasi Péter (1948, Budapest) zenetanár, karnagy. Zenei tanulmányait a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában Huzella Elek, Legány Dezső, Szűcs Ilona, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán Frank Oszkár, Kardos Pál és a budapesti Zeneakadémián Párkai István, Szőnyi Erzsébet és Vásárhelyi Zoltán növendékeként végezte.

Tanári pályáját a tizenkét évfolyamos kecskeméti Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola és Gimnáziumban kezdte 1975-ben. 1982-től 2009-ig a szegedi Juhász Gyula Pedagógus-képző Kar oktatója és kórusvezetője, emellett 1992-2001 között a békéscsabai Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola szolfézs-zeneelmélet tanára, 1992-1997-ig igazgatója. 2009-től nyugdíjazásáig a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának karvezetés és zeneelmélet-tanára, kórusvezetője.

Iskolai énekkaraival és felnőtt amatőr kórusaival számos nemzetközi versenyen ért el rangos helyezéseket. Zeneelméleti és zenepedagógiai tárgyú cikkei főként konferencia-kiadványokban valamint a *Parlando* és a *ZeneSzó* c. folyóiratokban jelentek meg. Kocsár Miklós kórusművészetéről írt Csodafü-szarvas című disszertációját 2019-ben, válogatott írásait tartalmazó kötetét *Ablak felfelé* címmel 2020-ban a Napkút Kiadó adta ki.

Tanári munkáját 2010-ben Artisjus-díjjal, karnagyi tevékenységét 2015-ben Liszt Ferenc-díjjal, 2016-ban a KÓTA karnagyi díjával ismerték el.

A dramaturgia a színházművészetből kölcsönzött fogalom, amely bizonyos áttételekkel alkalmazható minden előadóművészetben. A színházi dramaturgia feladata az előre megírt szöveg(ek), műalkotás(ok) egy adott időben, helyszínen és befogadó közegben való megjelenítésre való alkalmazása.

A kórusműsor dramaturgiájának alapvető célja, hogy az egyes műsorszámok olyan sorrendben, ritmusban, megjelenítésben kövessék egymást, amely erősíti az egyes tételek hatását, és kölcsönhatásuk sajátos művészi (többször-)élményt hoz létre. Mindezek közül a művek sorrendje és az előadók személye kerül nyilvánosságra a műsorban, az előadás többi fontos eleme, jellemzője nem. Az előadás ritmusának része a bevonulás, műsorközlés, a hangadás, és ide tartozik műsorszámokat követő szünet vagy taps tagoló szerepe is. A megjelenítésen a látványt értjük, amelynek része a színpadi formáció, a mimika, esetleg koreográfia, kellékek, világítási effektusok. Ebből következik, hogy az iskolai kórus vezetőjének egyszerre kell a műsor kiválasztójának, betanítójának, karnagyának, dramaturgjának és rendezőjének lennie. Természetesen jól teszi, ha kollégái között tanácsadókat, segítőköt, partnereket keres. Mondandónkat elsősorban a művek kiválasztása, sorrendje és az előadás ritmusa köré csoportosítjuk, a megjelenítés kérdésével csak érintőleg foglalkozunk.

A műsor-összeállítás dramaturgiájának szerepe a kórus fejlettségi fokával, repertoárjának gazdagságával egyenesen arányos. Könnyű belátni, hogy egy kezdő iskolai együttes 3-5 kórusdalból álló műsorának variációs lehetőségei végesek, míg egy nagy hagyományú énekkar több évtizedes, céltudatos kórusnevelő munkával kialakított, akár 30-50 műből álló repertoárja a műsorválasztás sokféle dramaturgiai lehetőségét kínálja. Ezért a kórusvezető első feladata az éves programterv egyeztetése a középtávú – 3-4 éves – repertoárépítés tervével. A reális tervezés elengedhetetlen feltétele a helyzetfelmérés. A helyzetfelmérés legfontosabb szempontjai:

1. a kórus létszáma és korösszetétele
2. a kórustagok hangai adottságai és zenei képzettsége
3. a kóruspróbák időtartama és gyakorisága, a szólampróbák lehetőségei
4. a fenntartó intézmény célkitűzései, elvárásai
5. a kórus elfogadottsága, támogatottsága a kollégák, a szülők, az intézményvezetők és az iskola tanulók közössége körében

Ennek ismeretében lehet reálisan tervezni a megtanítandó művek számát, nehézségi fokát és témáját évadonként, figyelembe véve néhány fontos arányt:

1. magyar szerző műve – más nemzet zenéje,
2. anyanyelvű – idegen nyelvű darab,
3. kortárs zene – régi zene,
4. világi témájú – egyházi, vallásos tartalmú mű,

5. élénk, derűs, könnyed karakterű – drámai, fájdalmas, melankolikus hangulatú,

6. korábban tanult repertoáron tartandó – újonnan tanulandó

Mivel a kialakítható repertoár szempontjából a magyar iskolarendszerben működő tipikus kórusok lehetőségei nagyon különbözőek, az erre épülő műsorszerkesztési ajánlásokat célszerű korosztályok szerint számba venni.

1. A „kicsinyek kórusa” kifejezés az alsó tagozatos 3-4. osztályos korosztályra illik, bár egyes iskolákban bevonják az ügyesebb 2.-osokat is, néhol pedig az 5.-esek is a kicsinyek kórusát erősítik. Korosztályukhoz és képzettségi szintjükhöz leginkább az egyszerűség: magyar népdalcsokok, zongorakíséretes kórusdalok, valamint a kétszólamú kánonok, gyermekkórusok acappella vagy hangszerkíséretes válogatása való. A háromszólamúságot csak akkor próbálják, ha már a kétszólamúság imitációs, önálló szölamvezetésű darabjaiban is homogén szólamhangzásra, kellő biztonságra és önállóságra tettek szert. Ennek feltétele a helyes énekes artikuláció, ami sok tekintetben különbözik a prózai beszédétől. Ezt kezdetben a magyar népdalok, gyermekdalok és a magyar szerzők kortárs költők verseire írt gyermekkarai anyanyelvi szövegének megtanításával lehet megéreztetni és elsajátíttatni. A magyar nyelv és dallam helyes illeszkedése, a magyar prozódia megéreztetése után kezdődjék csak az ismerkedés a latin nyelvű vagy más európai nyelven írt dalokkal, kórusművekkel – az általános iskola felső tagozatában. A kicsinyek kórusai tehát magyar dalokat és kórusokat magyarul énekeljenek, szép kiejtéssel, helyes artikulációval és hangsúllyal!

A népdalcsokok szerkesztésével – dramaturgiájával – Bárdos Lajos: Írások népzenei életéről c. kötetének – Tankönyvkiadó, Bp. 1988 – függeléke foglalkozik részletesen. Tanácsai a gyermekkarok csokorba kötésénél is megszívlelendők.

2. A 10-14 évesek iskolai kórusainak repertoárját is főként magyar nyelvű kórusművek alkossák. Kodály, Bartók és Bárdos művei jelentsék a minőség mércéjét. Ezeket kiegészítve a Kodály után virágzásnak indult magyar gyermekkari irodalom szövegválasztás, zenei karakterek és nehézségi fok tekintetében egyaránt széles skálájával bőséges választási lehetőséget kínál arra, hogy kórusunk alapvető adottságai és pillanatnyi állapota szerint válasszunk új műveket a meglévő repertoárhoz. Múlthatatlan érdeme a Magyar Kórus kiadónak, hogy jól énekelhető magyar szöveggel elérhetővé tette az európai kórusirodalom különböző korszakainak számos darabját. Felvállalva ezt az örökséget a Zeneműkiadó Vállalat további – elsősorban világi – műveket jelentetett meg Nádasy Kálmán, Raics István, dr. Vargha Károly, Lukin László, Kistótyi Melinda és mások magyar szövegeivel. Ezekkel a darabokkal nemcsak kórusunk stílusérzékének kialakítását, fejlesztését, hanem műsoraink változatosságát, sokszínűségét is szolgálhatjuk. Ajánlás: minél közelebb állunk a kórusépítés kezdetéhez, annál nagyobb legyen az élénk, ritmikus, táncos, tréfás alaphangú tételek aránya a lassú, melankolikus, bánatos hangvételűekhez képest, kiinduláskor 80-90% a 20-10%-kal szemben. Egyszerűbben szólva 8-9 lendületes, derűs darab megtanulása után következhet egy-két lassú, borongós, lírai tétel. Ahogy gazdagodik kórusunk repertoárja, érzelmi kifejező ereje és érzékenysége, ez az arány közelíthet az 50-50%-hoz, de jobb, ha a magyar iskolai kórusok megőrzik repertoárjukban a derűs tartalmú művek túlsúlyát, és ez tükröződik műsorszerkesztésükben is.

3. A középiskolai énekkarok két leggyakoribb fajtája az

a) egyszólamú (főként leánykar, ritkán fiúkar férfikari szólambeosztással: tenor, bariton, basszus)

b) vegyeskar (kivételesen fiú vegyeskar, amelyben a szopránt és az altot kisfiúk énekelik)

Erre a korosztályra jellemző, hogy szellemi képesség tekintetében alig különböznek a felnőtt korosztálytól, érzelmi életükben annál inkább: a tizenévesek nyitottabbak, érzékenyebbek, ugyanakkor kiegyensúlyozatlanabbak és sérülékenyebbek. Esztétikai és etikai értékrendjük ezekben az években tudatosodik és szilárdul meg, és ebben nagy szerepe lehet a kórus repertoárjában előforduló műveknek. Ezért a művek kiválasztásában, a repertoár kialakításában óriási a karnagy felelőssége.

A korosztályra jellemző, hogy az idegen nyelv tanulásában már olyan szintre jutottak, hogy az idegen nyelvű darabok megtanulása és előadása sem jelent megoldhatatlan problémát. Gond lehet, hogy a kórus tagjai különböző nyelveket tanulnak, és kiejtési problémákkal még akkor is találkozunk, ha mindenki tanulja az adott nyelvet, csak nem tart ugyanazon a fokon. Amikor a kórusvezető idegen nyelvre írt művet tűz műsorra, számítsen arra, hogy betanítása legalább kétszer annyi időt vesz igénybe, mint egy hasonló nehézségi fokú anyanyelvi darab. A tapasztalat azt mutatja, hogy a latin után a német szöveg helyes kiejtését tanulják meg legkönnyebben, annak ellenére, hogy a nagy többség angolul tanul.

(Siralmas tapasztalat volt a '90-es években, hogy a gyulai EDÜ-n résztvevő középiskolai kórusok műsorában 75% volt az idegen (főleg angol) nyelvű ének a 25%-nyi magyarral szemben.)

A kórus teljesítőképességén kívül a repertoár kialakításánál van még egy el nem hanyagolható szempont: a karvezető saját szellemi és érzelmi kapacitása, lelki irányultsága és zenei, vezényléstechnikai felkészültsége.

Mivel a kórus műsora mindig egy adott rendezvény keretében hangzik el, vegyük számba, általában milyen szereplési lehetőségei vannak egy iskolai énekkarnak.

A kórus fellépési alkalmait a rendezvény jellege, helyszíne, műfaja szempontjából többféle módon csoportosíthatjuk:

a) Jellege szerint lehet

- szakmai megmérettetés (Éneklő Ifúság, Országos Minősítés, kórusverseny)

- társadalmi esemény (az iskolai élet ünnepi eseményeihez kötődő, illetve iskolán kívüli társadalmi esemény, alkalom) a kórus belső életéhez, hagyományaihoz kötődő alkalom (évforduló, jubileum, évadzárás, szomszédolás, kórusfarsang, szerenád stb.)
- b) Helyszíne szerint
 - hangversenytermi
 - templomi
 - szabadtéri
- c) Műfaja szerint
 - önálló hangverseny (közreműködőkkel) (pl. évadzáró, versenyre készülő, jótékony célú)
 - közreműködés (kóruskoncerten, zenei műsorban, liturgiában, vegyes műsorban, szerenád, részvétel több kórus alkotta összkarban)

Az iskolai kórusok fellépési lehetőségeinek legnagyobb része úgynevezett „közreműködés” seregszemléken, kórustalálkozókon, fesztiválokon. Legfontosabb évenkénti megmérettetésének fórumai az „Éneklő Ifúság” városi és megyei kórushangversenyei. Ilyenkor a műsor időkerete megszabott, de tartalma szabadon választható, a felhívás legfeljebb ajánlásokat tartalmaz a kerek évfordulós zeneszerzők említésével. További jellemzője a rendezők által kiválasztott összkari mű. Az ennek betanításához szükséges időt mindig figyelembe kell venni a saját műsorblokk összállításakor.

Az iskolai kórus műsora általában egy ún. műsorblokk egy több szereplős rendezvényen belül. Nagyobb hagyományú kórusok önálló rendezvényén is célszerű a műsort blokkokra osztani, gazdaságosan beosztva ezzel a kórus koncentrációs képességét, fizikai erejét, hangi terhelhetőségét. Ugyanakkor a hallgatóságnak is szüksége van a hosszabb műsor világos tagoltságára, áttekinthetőségére. Több okból is hasznos az önálló hangversenyen közreműködő szólisták fellépését igénybe venni. A kórusnak és karnagynak pihenőre, a közönségnek változatosságra van szüksége. A zongora- vagy orgonakiséretet ellátó, valamint az egyes kórusművekben közreműködő énekes szólistának önálló bemutatkozási, fellépési lehetőséggel háláljuk meg a kórusra fordított munkáját. Mindenki jól jár.

A műsor belső szerkezete.

A) Minden műsornak legyen lehetőség egy vezető gondolata, tehát egy-két szóval kifejezhető címe, amely az egész műsorra jellemző. Pl.: A kuruc-kor dalai; népdalkórusok stb.

Ez a gondolat azonban ne legyen a

B) változatosság rovására, mert az ilyen program, még ha a legnehezebb művekből tevődik is össze, unalmas, színtelen, fáradt lesz.

C) ————— a műsorban. Vagyis a végén elcsattantani az ostort, végre hagyni a frappáns, leghatásosabb műveket, hogy a közönség, miután 5-6 többnyire a legutolsó műsorszámokra emlékszik, megelégedéssel, a legjobb hangulatban hagyja el a hangversenytermet.

D) ————— a neheztségben. A közönség és az énekes is a legelső számokra tud a legjobban figyelni, tehát erre az időpontra kell a legtöbb figyelmet igénylő, tehát legnehezebb darabot tenni.

A C) és D) összeegyeztetése a karvezető figyességén múlik. A figyelem állandó lanygulásával párhuzamosan jönnek a kevésbé bonyolult, könnyebben énekelhető, ú. n. mutató darabok.

Egy műsormintát itt be is mutatunk. (82. oldal.)

Párhuzamos ismertetés minden műsorszám előtt nagy hasznára van a mű megértésének és élvezhetőségének.

Nagyon hasznos és gyakorlati, ha a műsor számainak szövegét a kinyomtatott „Műsor” szövege után mellékeljük és magyarázzuk; de még több eredménnyel jár, ha fel is olvassuk ezeket a szövegeket, mert az élő szóval történő magyarázat sokkal eredményesebb, mint az írott, vagy nyomtatott.

A mű szerzőjéről is ajánlatos egy-két szavas életrajzi és munkálkodási képet adni, hogy ezzel is közelebb kerülhessen a közönség a mű átéléséhez és élvezéséhez. (Másképp pedig zenei művelődésben is résztül, ami külön is érdeme lesz a hangversenynek).

Értesíteni kell a műsor egyes számainak élő szerzőit egy-egy műsorpéldány melléklésével. Nem kell attól félni, hogy esetleg megjelennek. Higgyük el, jólesik az nekik, ha akármelyik kis elemi iskola az ő kompozíciójukat tűzi műsorára.

1. kép

László verseire 2012). A válogatás lehetősége mindig szabad, és ilyenkor a tételek egymáshoz fűzésének joga és felelőssége az előadóé. (Hangszeres kollégáink gyakorlatában előfordul, hogy szvitek, szonáták tételpárjait dramaturgiai okból felcserélik, ha nem a teljes művet játszásk.) Kivétel az attacca tételkapcsolat, ezt a szerzői javaslatot illik figyelembe venni.

A énekkari hangversenyek műsorának általános szerkesztési elvei

Forrai Miklós:

A karvezető c. füzetében így foglalja össze: (1. kép)

Nagy erénye a műsornak, ha a művek egy vezér-gondolat, téma köré csoportosulva annak több oldalát mutatják be. Az ilyen tematikus egység könnyen elérhető az adott alkalomhoz kötődő rendezvényeken, pl. Anyák Napja, karácsonyi hangverseny, folklór fesztivál, kortárszenei napok. Lássunk egy példát szintén A karvezetőből: (2. kép)

Nehezebb egységet teremteni a minősítő hangversenyek, kórusversenyek programjának összeállításakor, mert a szabályzat általában megadja a műsor összeállításának követelményeit (kötelező mű, stílus-korszak meghatározás, hangszerkíséretes művek aránya stb.), szűk teret hagyva a szabad választásnak. Ilyenkor a változatosság fő szemponttá válik, arra törekedjünk, hogy kórusunk erényeit minél több oldalról mutathassuk be.

Nagy segítség, ha a szerző által szerkesztett ciklust tűzhetünk műsorra. Ám a ciklusok sem egyformák: egyes sorozatok tételeinek sorrendje kötött, fel nem cserélhető (pl.: Bartók: Négy szlovák népdal), másokban viszont szabadon választható (Kocsár: Nőikarok Nagy

Bartók Gyermek- és nőikarok című sorozatának Szabó Miklós által gondozott kiadásai a darabokat a szerző szándékát mutató füzetekbe rendezve tartalmazzák. Bartók megjegyzése, hogy a művek más sorrendben is előadhatók, igazolja az általános gyakorlatot, mely szerint gyakran egyéni csoportosításban hangzanak fel az egyzenésű darabok. Elgondolkodtató, mi lehet az oka, hogy jóval ritkábban szerepelnek a hangversenyeken a bartóki füzetek rendje szerint, mint egyéni csoportosításban.

(Egy ízben magam is egy egyéni, lírai, tematikus alapú válogatás szerint állítottam össze CD-bemutató hangversenyünk műsorát, és a hangverseny visszhangja szerint egyes jól ismert műveket a megszokottól eltérő zenei környezet új érzelmi színezettel, jelentés-árnyalattal gazdagított.)

A tematikus összetartozás nagyon eltérő, különböző alapon valósulhat meg.

Néha csak a darabok meghallgatása után derül ki a közös alap gondolat:

Tavaszi

Levél az otthoniakhoz

Mihálynapra köszöntő

„Istenes”:

„Isten őfelsége meg is áldja...” (Tavaszi)

„Kívánom az Isten áldja meg kendteket”

(Levél az otthoniakhoz)

„Áldd meg, Uristen e háznak gazdáját”

(Mihálynapra köszöntő)

Máskor már a címek elárulják a közös témát:

Van egy gyűrűm, karika

Lánycsúfoló

Legénycsúfoló

Resteknek nótája

Csujogató

Leánykérő

(Lányok és legények)

Ismét más, amikor az összetartozás alapja a közös szimbólumrendszer; a szöveg mindig madarakat említ, de közös a téma:

Madárdal

Elment a madárka

Párnás táncdal (fehér gerlice és bagoly-asszonyka párbeszéde)

(Leánysors)

A következőket pedig egy azonos élethelyzet jellemzi:

Bánat

Ne hagyj itt!

Isten veled!

(Búcsúzás)

A változatosság szintén alapvető követelmény. (*Varietas delectat.*)

A közönség érdeklődését nehéz fenntartani hasonló zenei karakterű darabokkal, s bármily hiteles és meggyőző kórusunk a lírai hangvételben, a drámai kontrasztokban vagy a feszes táncritmusok előadásában, a harmadik hasonló hangvételű mű mindenképpen fárasztóan hat.

A tempó és karakter váltakozásán kívül más eszközök élénkíthetik műsorunkat: a szólisták a kórus műsorát mindig színesítik, s néha akkor is élhetünk ezzel a lehetőséggel, ha nem szerzői előírás: pl. egy-egy több versszakos madrigál egyes szakaszait, vagy az ismétléseket énekeltehetjük szólistákkal vagy kisebb együttesekkel. Változatosságot jelent a kórus műsorában a szólamok számának váltakozása is. Jelentősen megváltozik az együttes hangzása, ha egy négyszólamú tételt egy kétszólamú követ vagy fordítva. Üdítően hat a hangszerkíséret a döntően acappella műsorban. Különösen akkor, ha a hangszeres kísérő(k) is a kórus tagja(i).

aranyat,
tömjént,
mihát...

Vasárnap, 1935. évi január hó 6-án délután 6 órakor

A VÁROSMAJORI TEMPLOMBAN

KATOLIKUS HÖEGYESÜLETEK ORSZ. SZÖVETSÉGE

a délutáni ájtatosság keretében rendezi második

KARÁCSONYI ACADEMIA SACRA-JÁT,

MELYNEK RENDJE:

1. A kis Jézus megszületett magyar népi ének
— KONFERENCIA BESZÉDET MOND: Dr. SOMOGYI ANTAL
theol. tanár.
2. NÁDASDY KÁLMÁN: Az angyal énekel 4 szólamú vegyeskar
3. BÁRDOS LAJOS: Kyrie, ó Istenünk 2 és 4 szólamú kar
— LITANIA.
4. DEMÉNY DEZSŐ: Jöjjetek, ó hívek 4 szólamú vegyeskar
5. KODÁLY ZOLTÁN: Tantum ergo egyszólamra orgonával
— ÁLDÁS.
6. KERTÉSZ GYULA: Ó, Jézus 4 szólamú vegyeskarok
7. Ismeretlen szerző (1607): Zengjétek...}
8. KERÉNYI GYÖRGY: Kirje, kirje, két szólamra
kisdedecske
9. BÁRDOS LAJOS: Napkeleti királyok} 4 szólamú vegyeskarok
10. BÁRDOS LAJOS: Messiásunk született}
11. BÁRDOS LAJOS: Szent karácsony éjjel 2 szólamú kánon
12. BÁRDOS LAJOS: Adjunk hálát immár
13. DEÁKBÁRDOS GYÖRGY: Dicsőség} 4 szólamú vegyeskarok
légyen

A BUDAI SZENT CECILIA KÓRUS

énekel.

BÁRDOS LAJOS
vezényel.

PÉTER JÓZSEF
orgonál.

2. kép

(Emlékezetes volt Praetorius: Ein Kind geboren zu Bethlehem c. kórusának előadása: az öt versszakos mű első verszaka kétszólamú, a második három, a harmadik négy stb. Mind az öt rövid versszak először hangszeres intonációként hangzott el: az első két furulya, a másodikat vonós trió, a harmadikat rézfúvós kvartett, a negyediket fúvósötös, az ötödik, hatszólamú tételt pedig a teljes hangszereggyüttes intonálta és kísérté.)

A változatosság érzetét fokozza a műsorban minden **aktualitás, specialitás és meglepetés**.

Konkrét példákkal:

Lélekemelő figyelmesség volt, hogy Szabó Somáék 2009-ben a Kocsár Miklós 75. születésnapját köszöntő hangverseny az ünnepi örömben sem feledkeztek meg a magyar kórusélet veszteségéről: az év elején elhunyt Dr. Baross Gábor Liszt-díjas karnagy emlékére hangzott el a *Missa tertia Agnus Dei* tétéle. (aktualitás)

Ügyes figyelemfelkeltés, ha műsorunkba illesztjük pl. a népdaléneklési versenyben helyezést elért növendékünk csokrárt. (specialitás)

A jól szerkesztett műsor jellemzője a **fokozatosság**.

A közönség figyelme, érdeklődése, várakozása az énekkar megjelenésekor a legnagyobb. Ezért a mondanivaló súlya, drámaisága, zenei szövete szerint legnehezebb számokat a műsor elején énekeltük, fokozatosan haladva a könnyebben követhető és befogadható egyszerűbb darabokon át a könnyed, felszabadult, élénk vagy éppen fergeteges záró számig.

Gyakori megoldása a műsorszerkesztőknek, hogy a művek keletkezésének kronológiai rendje szerint következnek a műsorszámok. Ez azonban önmagában egyik alapelvet sem meríti ki, s ha nem társul hozzá a változatosság az egységben gondolata, unalmas közhely benyomását kelti a zenetörténeti sorrendben előadott műsor. Ezért a fokozatosság elvét ha nem mechanikusan, gépies következetességgel, hanem tendencia-jellegűen, egy-egy kivételt is megengedve érvényesítjük, műsorunk színesebb lesz a meglepetéstől.

Gyakorlati tanácsok

Hogyan fogjunk a műsorblokk megszerkesztéséhez?

1. Az első és utolsó mozzanat, a kezdő és záró műsorszám fontossága a színházi életből is ismert „belépő” (antré) és „kilépő” (abgang) fogalmakkal érzékeltethető. Célszerű először ezeket kiválasztani.

Az első műsorszám a kórus bemutatkozása. Fontos, hogy a kezdő műsorszám magabiztos, felszabadult előadók érzetét kelte a közönségben, az énekesekben pedig feloldja a szerepléssel járó természetes izgalmat, azaz megerősítse mindkét részről a sikeres szereplésbe vetett hitet és bizalmat. A jó benyomás a közönség szimpátiájának megnyerését (captatio benevolentiae) jelenti. Célszerű olyan darabbal indítani, amely alkalmas a kórus előadói erényeinek bemutatására, és figyelmet, várakozást kelt a további műsorszámok iránt.

Más szempontból kiemelt fontosságú a kórus záró száma: a közönség jelentős mértékben a „finálé” alapján értékeli a kórus teljesítményét, s az marad meg emlékezetében. A végére hagyjuk tehát a csattanót: élénk, tűzes, tréfás vagy éppen jól begyakorolt virtuóz tétel zárásként biztos siker. Fontos, hogy mind mondanivalójában, mind nehézségi fokában könnyebb legyen, mint az előzménye, ahogyan nem hagyjuk a legnehezebb ételt az étkezés végére. A záró darab a műsor hangulati csúcspontja, csattanója. Tempóban és dinamikában jelentsen emelkedést a megelőző tételhez képest. Hatásos befejezése adjon szabad utat a közönség tetszésnyilvánításának.

(Egyes alkalmakkor azonban egy lírai, csendes, szemlélődő hangulatú darabbal is zárhatjuk műsorunkat, elsősorban ismerős, szimpatizáns közönség előtt.)

2. Időtartam és időbeosztás

Az énekkari szereplések időtartamát a rendezők általában meghatározzák. A felkérés, meghívás legtöbbször percekben adja meg a felhasználható időt. Sok félreértést elkerülhetünk, ha tisztázzuk, tiszta (nettó) műsoridőről van szó, vagy a fellépés teljes (bruttó) időtartamáról, a bevonulástól kezdve a szereplést követő taps végéig.

A kórusversenyeken, minősítő hangversenyeken tiszta műsoridővel számolnak, megadva a minimum- és maximum-értéket pl. 10-12 perc. Érdemes úgy választani műveket, hogy a műsorszámok összeadott idejének értéke közelebb legyen a minimum-értékhez, mert a megadott műsoridő túllépéséért súlyos pontlevonás jár! A megadott műsoridőt túllépni akkor sem illik, ha a meghívás pl. így szól: „... kórust felkérjük egy kb. húsz perces műsor előadására.” Hogyan számítsuk ki ilyen esetben a fellépés bruttó idejéből a tiszta műsoridőt?

Legegyszerűbb, ha a tiszta műsoridőt a teljes időkeret kétharmadaként tervezzük, hiszen a fel- és levonulás (különösen nagy létszámú együttesek esetén), a konferálás, a műsorszámok utáni taps mind időt vesz igénybe. A húsz perces fellépésre tehát maximum 13 percnyi tiszta műsoridőt számítsunk.

Az időtartamon kívül az időbeosztás is fontos szempont. Nem mindegy, hogy egy-két perces apró tételekkel, vagy két-három hosszabb, 4-5 perces tétellel töltjük ki az adott keretet. A sok apró tételből álló műsorblokk veszélye, hogy „széttapsolják”, azaz a minden egyes tétel követő taps széttördeli a zenét. Ezért az apró gyermekkari tételeket ajánlatos csokorba kötni, mint a népdalokat, és lehetőleg hangadás nélkül, attacca egymáshoz kapcsolva előadni. Ezért nagyon fontos szerkesztési szempont a tételek hangnemi illeszkedése, illetve az, hogy az egyik tétel záróhangjáról a másik könnyen „elérhető” legyen. Ajánlás: a csokor legkevesebb három, legfeljebb öt tételből álljon. A csokornak – a népdalcsokokhoz hasonlóan – nevet adhatunk (például: Tréfás párosítók, Hortobágyi pásztordalok, Tiszai dallamok /Bárdos Lajos/ stb.), és ha ezt a műsorközlő

bemondja a tételek címének felsorolása előtt, könnyen elkerülhető a közbetapsolás. A változatosság az időbeosztásban is érénye a műsornak: rövid tételek között jól esik egy összetettebb, 4-5 perces egybefüggő zenei folyamat.

Előfordul, hogy egy-egy kórusmű jól sikerült előadása után a nagy siker ismétlést vagy ráadást indokolna, de ezzel túllépnénk a megadott időkeretet. Aranyszabály: ismétlést vagy ráadást csak akkor adjunk, ha ezzel más fellépők kezdését nem késleltetjük. Ugyanakkor a tetszésnyilvánító tapsot nem kell rövidítenünk: növendékeinknek szükségük van a siker lendületet adó örömére.

3. A kórus teljesítményének optimalizálását célzó szempontok

A kórus koncentrációja, szellemi és fizikai, énektechnikai teljesítőképessége a fellépés során – különösen hosszabb műsor alkalmával – csökken. Ezért fontos, hogy a második műsorszámot követően csökkenő nehézségi sorrendet alakítsunk ki mind a darabok mondanivalójának súlya, mind a kórus fizikai, hangigénybevétele szempontjából.

Minden kórus műsorában van a repertoárnak egy olyan része, amely érettebb, esetleg már többször énekelt a kórus, más része a repertoárnak friss tanulás, esetleg első vállalkozás a műsorban. Fontos a régi repertoárba tartozó és az újonnan tanult művek aránya. Az először előadandó mű mindig több figyelmet követel, és az első előadás sikere vagy félsikere, esetleg kudarca döntően befolyásolhatja nemcsak a mű további sorsát a kórus életében, hanem az adott fellépés hátralévő részének minőségét. Ezért egy-egy műsorblokkban túlsúlyban legyenek a repertoár régi, érett darabjai az új művekkel szemben.

4. A kórus és a közönség kapcsolatát erősítő elemek

a) Megjelenés, bevonulás:

Hagyományosan a kórus soronként foglalja el a helyét a dobogón. Alapszabály: az első sor vonul be először, és a helyszíni próba szerint középre igazodik. Ezután az utolsó, majd az utolsó előtti (stb.) és végül a második sor foglalja el a helyét a dobogón. De úgy is megoldhatjuk, hogy megfelezzük a sorok létszámát, és balról-jobbról egyszerre indítjuk a gyerekeket, megtartva a sorok sorrendjét.

A soronkénti bevonulást (ha a helyszín megengedi) variálhatjuk:

Pl. az első sort balról és a negyedik sort jobbról egyidőben, majd második és harmadik sort ugyanúgy indítjuk, s ezzel időt takarítunk meg. Fokozza a hatást, ha a kórus énekelve jelenik meg a pódiumon. Sok gyakorlást igényel, de ha a kórus felkészültsége megengedi, megéri a „random” felállást kipróbálni, amikor kórustagok nem szólamok szerint, hanem keveredve, egymástól egy-másfél méteres távolságban megállva véletlenszerű sorrendben jelennek meg a színpadon. Ez természetesen feltételezi az emlékezetből éneklést.

b) Meghajlás, tapsrend:

A színházban a rendező feladata a produkció végi tapsrend kialakítása. A kórusfellépésen ez is kórusvezető dolga. A meghajlás része a szereplésnek, a kezdő kórusvezető jól teszi, ha gyakorolja. Az utolsó műsorszám után egyenes tartással, derűs arccal forduljon a közönség felé, várjon két másodpercet, hajoljon előre a mozdulatot a fejével kezdve (mint az érett búzakalász), maradjon előrehajolva egy-két másodpercig, majd egyenesedjen fel és újabb két másodpercig nézzon a közönségre, mielőtt elfordul vagy kimegy. Alapelv: a karnagy a kórus nevében is fogadja a tapsot és a közreműködőkkel, az énekes és hangszeres szólistákkal is osztozik a sikerben. Ezt több módon kifejezheti, pl. a kórus első sora mellé állva meghajol, esetleg a kórus felé eső karjával az énekesekre mutat. Kedves gesztus, ha az énekkar a hosszas tapsot a karnagy intésére egyöntetű meghajlással köszöni meg. Ha a zeneszerző jelen van, köszönetünk jeleként egy gesztussal illik a színpadra szólítani.

c) Konferálás, műsorismertetés:

A konferálás fontos hangulatteremtő része az előadásnak. Funkciója nemcsak az ismeretközlés, hanem a ráhangolás is. Tempója, hangvétele, tartalma, stílusa jelentősen segítheti a közönség befogadó készségét. A megértés szempontjából hasznos, ha az idegen nyelvű tétel szövege elhangzik magyarul. Legjobb, ha a konferálás szövegét a karnagy maga írja meg, és a fellépés előtt meghallgatja, és ellenőrzi az idegen szavak, nevek kiejtését. Jelölje meg a műsorközlő számára, hogy mely műveket kell együtt, és melyeket külön konferálni. Ez nagyban befolyásolja az előadás ritmusát. A konferálás technikai információkat is tartalmazhat: figyelmeztethet a mobiltelefonok kikapcsolására, vagy kérheti a tételek közötti taps mellőzését. Összefoglalva: ha a konferálás informatív, tömör, s mindenek előtt az egész teremben érthető, nagyban hozzájárul a művek lelki-szellemi-érzelmi tartalmának célbajutásához.

A műsorközlő szöveg mindig tartalmazza

1. a műsor elején a

köszöntést (ki, ki/ke/t, milyen alkalomból)
technikai információkat

2. műsorszámonként vagy csoportosan a

művek szerzőjét és a szöveg alkotóját, fordítóját

rövid, ráhangoló műismertetést
közreműködő/k/ és az előadó/k/ nevét

3. a műsor végén a záró szám előtt a
köszönetet a rendezőknek és támogatóknak
folytatás vagy befejezés rendjét, mikéntjét

5. Honnan vegyük a műsorszámok összeállításának mintáit?

Népdalcsokrok összeállításához 16 konkrét összeállítással ad példát Járdányi Pál az általa szerkesztett Magyar népdaltípusok c. népzene tudományi népszerűsítő munka I. kötetében. (13-16. old.) Az alapelveket a Bevezető végén (10-11. old.) adja meg a szerző.

(Budapest: Akadémiai Kiadó 1961., ill. Editio Musica Budapest, 1977.)

Népdalcsokrok – szerkesztésük szabályai (Bárdos: Írások népzenei népről Tankönyvkiadó Bp. 1988. függelékében 192. oldal) az olyan apró gyermekkarok összefűzésekor is alkalmazhatók, mint Kodály: Bicina Hungarica, Bárdos: Kicsinyek kórusa I., II., III. füzet, Bárdos: Európa peremén, Kerényi: Kétágú síp, Szőnyi: 33 könnyű kórus, Szőnyi: 21 énekes játék, Kocsár: Gyermekkarok, valamint Papp Lajos, Horváth Barnabás és mások rövid kétszólamú művei.

Magyar szerzők népdal-szvitjei

Kodály: Három gömőri dal, Bárdos: Csillagvirág, I. és II. népdalrapszódia, Este van már, Magos a rutafa, Gárdonyi: Ságul már, Karai: Estéli nótázás stb.

Az európai műzene néhány formája és műfaja jól bevált mintát adhat a zenei dramaturgnak.

A klasszikus szonáta, szimfónia négytételű rendje:

Allegro- Andante- Tempo di Menuetto- Finale

Rondó- elv – pl. egy „Kodály és követői” c. műsorban:

Kodály- Gárdonyi- Kodály- Ádám- Kodály- Bárdos- Kodály

Két tétel-pár a barokk szvit tempórendjében:

Mérsékelt lépő (allemande) – Élénkebb könnyed (courante)

Lassú, súlyos (sarabande) – Fürge, ugró (gigue)

6. A műsor színesítése járulékos (zenén kívüli) elemekkel.

A mai közönség – főként a fiatal része – gyakran azért nem szereti a kórus-koncerteket, mert túl statikusak, eseménytelenek a szem számára. Így minden látvány-elemért igen hálás a publikum. Már az is érdeklődést kelt, ha két szám között átrendeződik a kórus.

Néha elég egy a szövegre reagáló gesztus (Bárdos: Magos a rutafa Összegyűltek az izsapi lányok kezdetű tételében a lányok „hm, ejha” szövegnél összenéznek jobbra-balra.

Ilyen látvány-elem lehet egy kellék (Kerényi: A faragószék nótája előadásakor az énekesek felmutatják a szövegben éppen megjelenő tárgy képét.)

Údító lehet Kodály Angyalkert-jének darabjait a játékaival együtt bemutatni. Nagyobb létszámú kórus esetén elég, ha 8-12 gyerek játszik, a színpad mérete függvényében.

Néha a szerző maga gondoskodik az előadás „megmozgatásáról”, taps, dobantás szerepel a partitúrában. Újabban egyes kórusok teljes koreográfiát adnak elő egy-egy darab kíséretéül.

Nagy a veszélye, hogy az ilyen produkcióban a zene háttérbe szorul, s a zenei momentumokról a koreográfia eltereli mind az énekes, mind a közönség figyelmét.

Ügyeljünk arra, hogy a járulékos elemek ne rontsák az előadás zenei minőségét.

In: Szolfézs- és zeneismeret-tanárok, ének-zene tanárok és karvezetők továbbképzése, szerkesztette: S. Szabó Márta, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015, 245-260. oldal

Ordasi Péter

~ FELHÍVÁS ~

Tisztelettel kérjük Barátainkat és Pártolóinkat, hogy támogassák a KÓTA kulturális munkáját
személyi jövedelemadójuk 1%-ával! Köszönjük!

Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége - KÓTA Adószám: 19660372-1-41